

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 15.

Lördagen den 26 April

1845.

Darwins teori om Nullstenarne.

(Fortf. och slut.)

Det är en i hög grad vigtig omständighet, att en yppig vegetation af tropisk character räcker så långt in i den tempererande zonen under samma klimat, som låter den ewiga snögränsen sjunka så långt ned, och glacierna nedstiga ända till hafsytan; alldenstund man dragit den, efter utseendet alldeles rigtiga slutsats: att då det gifwes den största presumtiva sannolikhet för en affylning af klimatet i Europa (eller rättare, att det nuvarande klimat är mindre gunstigt för framafstrandet af tropiska produkter, än det fordom varit), så wore det ganska inkonsequent att antaga glacierna fordom hafwa verkat der, hwarest numera inga sådana finnas. Man kunde fråga: hvilka äro de orsaker, som i södra hemisferen frambringa sådana verkningar? Måste wi icke tillskrifwa dem den wida större yta, som watten i denna hemisfer betäcker? Och äro wi icke genom fullt giltiga geologiska data twungna till att antaga, att under den epok, som närmast föregått den närvarande, en wida större del af norra hemisferen stod under watten, än nu är förhållandet?

Wi äro alla mycket bättre bekanta med ställens läge i vår egen werldsbudel än i någon annan; och Darwin söker således förtydliga de förhållanden som under denna period kunnat här ega rum, genom att på följande sätt recapitulera hwad som nu föregår i södra hemisferen, blott derwid i tankarne öfverflyttande hwarje ställe till en motsvarande breddgrad i den norra. — Således skulle i Frankrikes södra provinser (Chili) hela landet betäckas af praktfulla skogar, genomslätade med trädstammiga gräsarter, och med träden belastade med parasitwexter. Under Montblancs breddgrad, men på en ö (Nya Zeeland), så långt östligt som det mellersta Siberien, skulle träd-

artade Drumbunkar och parasitiska Orchideer wera frodigt midt i de tätta skogarne. Ännu så långt nordligt som i mellersta Danmark (Eldlandet) skulle man träffa Colibri's fladdrande fring sköna blommor, och Papegojor sökande sin föda midt i de ewigtgrönskande skogar, som betäcke bergen ända ned till hafsstranden. Ickedestomindre skulle södra delen af Skottland (men flyttad dubbelt så långt åt wester) utgöra en ö (Georgia), nästan alldeles betäckt med ewig snö, der hwarje wik skulle ända sig med isfjäll, från hwilka stora massor årligen skulle löfna och stundom föra med sig stenblock från bergen. Denna ö skulle blott ega en landsfogel, något gräs och mos; och dock skulle hafwet under samma bredd kunna hwimla af leswande wareser. En bergskedja (de sydligaste Cordillererna) långt lägre än de nuvarande Alperna, skulle förbinda dessa med det mellersta Danmark; längs hela denna linie skulle nästan hwarje djup wik ända sig med branta, mäktiga glacierner. I sjelfwa Alperna (med deras höjd nedsatt ungefär till hälften) skulle wi finna bewis för nyligen inträffade upphöjningar af landet, och tid efter annan skulle wälsamma jordstafs nedstörta sådana ismassor, att böljor, ödeläggande allt som fanns i deras wäg, skulle sammanhopa ofantliga stenblock och uppstapla dem ofwanpå hwarandra i dalarnes innersta. Stundom skulle också isberg, belastade med stenblock, drifwa ut ifrån Montblancs sluttningar och stranda på de utanföre liggande öarne af Jura. — Hwem will neka möjligheten af, att allt detta werkligen kunnat ega rum i Europa i äldre tider och under förhållanden, som bewisligen varit olika de nuvarande, när wi, blott genom att kasta blicken på det andra halfklotet, se att sådant derstädes hör till tingens dagliga ordning?

Norr om vårt nya Cap Horn skulle wi blott ha säker kunskap om några enstaka ö-grupper under sam-

ma bredd som södra delen af Norrige (Sandwichs-Land), och andra under Färöarnes bredd (Syd-Shetland). Dessa skulle midt om sommaren vara begrafsna under snö och omringade af wallar af is; så att på landet knappt kunde finnas någon enda art af lefwande organismer. Ifall en eller annan driftig sjöman skulle försöka att komma polen närmare än dessa öar, skulle han blottställas för oräkneliga faror och blott träffa ett haf, öfverströdt med flytande isberg. — Vid Färöarne, eller wi kunna säga, litet söder om Wiljui-floden, der Pallas (wid 64° n. Br.) fann den frusna Näsborningen, skulle en kropp, som nedgräfsdes under jordytan, undergå så liten förändring, att efter många års förelopp hwarje drag skulle kunna oförändradt igenkännas. Darwin lägger isynnerhet wigt på denna omständighet derföre, att syndet af de Siberiska djuren med hull och hår bewarade under isen*), synes wara lika swårt att förklara som gla-

*) Dessa märkwärdiga synd ha plägat ansökas som det starkaste bewis, att klimatet måste, genom någon utomordentligt stor revolution, hafwa undergått en plötslig förändring, från en nästan tropisk värme till en sträng köld. Lyell har likwäl redan på ett tillfredsställande sätt wisat, att de ganska wäl låta sig förenas med hans åsigter om alla förändringars långsambet. — Först och främst behöwer nemligen det klimat, hwari dessa djur ha lefwat, ingalunda ha varit tropiskt, eller ens särdeles warmt. De ha haft en wida tjockare härbeklädnad än deras nu lefwande samsläktningar, tydligen beräknad på att motstå en strängare köld; och hwad den supponerade swårigheten för så stora djur att finna tillräcklig näring beträffar, så skulle der till blott behöwis ett klimat sådant som det mellersta Europas eller till och med sydligaste Sveriges, der den söga mindre Uroren och Bifonen en gång lefwat (isynnerhet om temperaturen derjemte varit mera enformig, eller wintarne blidare); ja man har i England funnit Mammuth-djurets och Bifonorens ben tillsammans. Emedertid är det icke troligt att dessa djur lefwat så långt i norr som wid Ishafwets kuster, om de ock måhända om somrarna söfswat dit, såsom Mustus-oren i det nordligaste Amerika för närwarande flyttar efter årstiderna. Men Sibiens floder, hwaraf flera höra till de största på jordklotet, flyta alla åt norr, åt Ishafwet till, och då deras nedra lopp under en stor del af året tillstoppas af is, så öfverswämma de alla år sina bräddar och anställa härjande öbeläggelser. Lätteligen låter det tänka sig, att wid en sådan öfverswämning ett Mammuthdjur blifwit fattadt af strömmen, drunknadt och des döda kropp bortförd så långt åt norr till den, fasta isen mött — att det stannat på denna is tills den om wären brutit upp, och då med-

ciernernas tillworo; eller förutsätta föreningen, i samma hemisfer, af ett i wisäa asseenden strängt klimat med ett sådant, som tillåter sådana former att lefwa, hwilka nuförtiden, ehuru de finnas i mängd utanför wändkretsarne, dock icke närma sig den frusna zonen.

Refflorna på de fasta bergens yta, dem såwäl Sessström som Agassiz anmärkt, söker Darwin förklara på följande sätt: "I norra Ishafwet äro de stora isbergen, enligt Richardsson, så sammanpackade och drifwas med sådan kraft emot kusten, att de skjuta upp framför sig, intill en höjd af flera fot, hwarje sten och hwarje klippstycke som kommer dem i wägen; skulde ett klippstycke blifwa inklämdt under en sådan massa af is, och trängas uppåt med en sådan allt öfverwinnande magt, kan man intet ögonblick betwifla, att djupa refflor måste inristas på det mötande bergets yta. Då wi weta, att de stenar som ligga wid stranden, wid de flesta kuster wisa en tendens att under sin flyttning följa samma direction, måste det wara likaså med isbergen; och häraf kunna wi sluta, att refflorna i allmänhet måste på kustlinien bli litet sneda och sinsemellan parallela. Och allteftersom bergen i tidens längd skjutit upp ur hafwet, har hwarje del af dem varit utsatt för liknande werkningar; följakteligen måste hela ytan bli markerad med fördjupade refflor." Likaså kunna de egentliga rullstenarne (i motsats mot wräkstenar, eller dem som ännu behålla sin kantiga form) antagas ha fått sin närwarande afrundade och glatta yta derigenom, att de, först i sitt ursprungliga kantiga stic flyttade af isen och aflagrade på sin nuwarande plats, sedan, under den tid de legat på stranden, blifwit af wågorna gnidna mot hwarandra och rundslipade.

Swärligen synes dock härigenom kunna förklaras den omständighet, att refflorna på de fasta bergens yta alltid, i hela stora länder, gå i samma hufwudsakliga rigtning, och att sjelfwa bergen så påtagligen wisa den ena sidan (stötsidan Sessiv.) afsnött och den andra (läs sidan) brantare, allt i samma hufwudsakliga direction som refflorna. Det är på dessa märkwärdiga facta, som Prof. Sessström först wäckt geologernas uppmärksamhet, och på dem som hans teori om den stora rullstensflo-

fölit driffisen ända till flodens mynning i Ishafwet samt der slutligen blifwit, på den ewigt frusna stranden, begrafsnet under ett isberg, för att först efter årtusenden, sedan hela des slägte utdött, wid ett ras af stranden åter komma i dagen.

den egentligen stöder sig; och sålänge dessa ännu icke kunna på något annat sätt fullkomligen tillfredsställande förklaras, kan teorien ingalunda anses vederlagd.

D—n.

Udveckling af de christelige Hovedlærdomme. Af Dr S. N. Clausen. Kjöbenhavn 1844.

(Fortsättning.)

Ett utförligare utdrag ur den första föreläsningen skall sannolikt för våra läsare icke vara utan intresse.

Christendomen såsom historia har dels en **menstlig**, dels en **gudomlig** sida. "Om Jesu barndom har man blott legendaktiga sagor i de såfallade apokryfiska Evangelierna. Våra heliga böcker låta honom, med undantag af några helt enskilda notiser, först framträda från den tiden, då hans lif och verksamhet, inwigde genom Johannes Döparens dop, tillhörde världen. Genom sin lära och sina gerningar måste han snart blifwa föremål för allmän uppmärksamhet; talrika folkfaror följde honom från det ena stället till det andra, och ibland dem, som slöto sig till honom efter en inre kallelse, utwalde han några till sin förtroligare omgifning. Med desse wandrade han omkring, förkunnade det nya Gudsrike, som genom honom skulle stiftas på jorden, belade och gjorde wäl. Men hans lära war en utmaning emot de skrifflärdade, som sutto på Mose stol och i folkets råd, mot all den religiösa förfälskning och det sedliga förderf, som utgick ifrån dem. Dessa mäktiga fiender måste han snart wäpna emot sig. Sammanträffningen blef wid hans förnyade besök i Jerusalem allt starkare, och efter få års förlopp föll han som offer i den olika striden. I så få drag är grundritningen gifwen af Jesu yttre lif, den sammanfaller ungefär med grunddraggen af de många äldre och nyare sanningsmartyrer, historien har att uppvisa. Men detta är blott den ena, den **menstliga** sidan af berättelsen, som är öfwerlemnad i våra heliga böcker. De berätta äfwen om den **maktfullkomlighet**, hwarmed han framstod som Guds rikes stiftare på jorden, det stora vittnesbörd, han aflade om sin natur och om sitt förhållande till Fadren och till människorna, såsom Guds Son och såsom Människones Son; de berätta om mäktiga

gerningar, som bestyrkte sanningen af hans vittnesbörd, hwarhelst han drog fram, om en underbar glans, som omstrålade honom, bebådande och beledsagande hans födelse och hwarje hufwuduppträde i hans lif, om den makt, hwarmed han återtog lifwet och framgick ur grafwen, beseglade sitt gudomliga kall och tillintetgörande sina fienders skenbara triumph, om ett fort och hemlighetsfullt samlif med lärjungarne efter uppståndelsen, och en öfvernaturlig bortgång från det jordiska lifwet, — slutligen om hans Apostlars fortsättning af den begynte verksamheten i hans namn och med Andans kraft, och om kyrkans grundläggning och utbredning, hwilken förkunnade om den nya werldsmakt, som hade inträdt i människoslägtets historia. Detta är den andra, den **gudomliga** sidan af Jesu lefnadshistoria.

Swad hafwa wi nu i dessa berättelser? Hafwa wi en verklig historia? Eller skola wi åtnöjas med att se deri en **from dikt**, i hwilken det andeliga är lekamliggjort, ideen är ställd fram till beskådning, i den sinnliga formen af historiskt verkande och handlande personers lif?

I förgångna tider skulle en sådan fråga endast hafwa väckt allmän förundran, eller hafwa blifwit afwisad såsom bespottelsewärdt wanwett, och man skulle utan twiswel hafwa ansett sig träda christendomens ära för nära genom att taga saken allwarligt och inlåta sig på pröfning och bewisning. Ty wäl känna wi liknande angrepp på den historiska karakteren af Jesu lefnad och gerningar, lika så gamla som christendomen — des åldsta motståndare bland hedningar och Judar framställa ofta Jesus som gycklare och folkbedragare, och de underbara momenterna i hans lif, hans födelse, dop och uppståndelse som uppspunnna fabler för den lättrogna hopen, de der skulle vara uppdiptade och tilldanade i likhet med de mythologiska sägnerna —, och de hafwa flera gånger återkommit under en eller annan form. I en senare period, på Reformationens tid — om man än har gjort Påfwen Leo den 10:de orätt med det yttrande, som allmänneligen blifwit honom tillskrifwet, om den stora fördel, "fabeln om Christus" i så många århundraden tillskyndat Påfwar och Cardinaler, så är i alla händelser den uppfinning, som har lagt christenhetens fader dessa ord i munnen, träffande till att karakterisera en tidsålder, då det (enligt **Naufe**, Påfwarne historia) "hörde till den goda sällskapstonen, att tala emot christendomens grundsatser, då man wid det påf-

weliga hofwet endast talte bespottande om den katolska kyrkans läror och den heliga Skrifts utsagor, och föraktade trons hemligheter." Och denna frivola irreligiositet, som utmärkte de sköna andar i Italien före och under Reformationen, war ännu blott förespelet till en riktning, som två århundraden senare blef herrskande i England, Frankrike och Tyskland — det 18-de århundradets fritänkeri —, då qwickhet och spetsfundighet upphjöd allt för att framställa det historiska i christendomen som prestbedrägeri. Befantast i denna riktning äro de "Wolfsbüttelska fragmenterna" (af Reimarus, utgifne af den berömde Lessing, Bibliothekarie i Wolfsbüttel), i synnerhet "vom Zwecke Jesu und seiner Jünger" (1778), och den såfallade "natürliche Geschichte des grossen Propheten von Nazareth" (af Venturini, 1800), hwaruti den evangeliska historien är formligen travestierad, omstöpt till en lättfärdig Roman. Men det är ett ofemförligt högre trappsteg, som det har blifwit vår tid förbehållet att bestiga. Den har utfläkt och foskrat det litterära brödraskap, som i senare åren har wunnit en egen celebritet under namn af "det unga Tyskland," och har uppträdt med ungdomens hela mod och öfvermod, med oförnytt bruk af rika själs gåfwor: skimrande och yppigt i sina lifsbilder, lika qwickt som frivolt i sina åskådningar, lika genialiskt som hjertlöst i sin ironi, sitt bespottande af lifwets allwar och Andens mysterier. I des sträfwanne att förnygra Tyskland eller — hwilket i ungdomliga Tyskars ögon icke sällan är detsamma — hela den civiliserade werlden, blef det en hufwuduppgift att emancipera människorna från det såfallade sedlighetsok, hwilket christendomen skall hafwa pålagt, från den sjelfförsakelse och sjelfsuppoffring, hwilken gäller såsom bygd i den christna werlden, och återinsätta sännligheten i des hela, oasfortade rätt; och framställandet af de historiska facta, som utgöra christendomens grundwal och medelpunkt, som hopsydda dikter i den uslaste legendsmak, blef ett hufwudmedel till att ådagalägga den usurpation, hwarmed christendomen skulle hafwa förkyndat sig emot människoflagtets naturliga frihet och rätt.

Anfäktningar af denna natur röja emedlertid oförtäckt sitt ursprung ur ett från christendom och från Religion öfwerhufwud bortwändt sinne, och deras wapen äro, om än bländande, lifwäl lätta och lustiga. Det är ett ungdomligt raseri, som man wäl icke får tänka på att hejda midt i des stormlopp, men hwilket man lugnt skulle kunna låta uttömma sig, öfwer-

låtande des helande åt den andeliga tukten i lifwets allwarssamma skola, så framt icke saken fick en större betydelse derigenom, att det har lyckats lättfärdigheten att finna en svenbar bundsförwandt i wetenskapen. Men just från denna sida är det, som den allwarliga stridslösen gifwes nu för tiden. Påståendet går icke ut på mindre, än att det skall ligga i Religionens och Christendomens eget rätt förstådda intresse, att gifwa till spillo den historiska werkligheten af de tilldragelser, som utgöra innehållet af den heliga historien, att det endast är under detta wilkor, som något af christendomen kan stå att rädda inför wetenskapens dom. När denna wändning gifwes åt saken, och man derjemte skrider fram i undersökningens och pröfningens utwärtens lugna gång, då går det icke längre an, hwarfen att ignorera eller att afwisa motsägelsen; icke heller kan denna sak betraktas som ett theologiskt åliggande, hwarwid det skulle vara öfwerlåtet åt de lärde allena att bringa allt till rätta. Det är här frågan om det, som i alla tider har gällt och framdeles skall för hwarje fördomsfri betraktelse gälla som christendomens innersta wäsen; kampen för detta tillhör hela det christna folket, och det är redan indraget i densamma och skall blifwa det allt mer. För hwar och en christen, för hwilken christendomen är mera än ett bekännelsens namn, blifwer det derföre af nöden att weta och att kunna göra sig reda för, om och huruledes christendomens historia kan, lifsom all annan historia, rättfärdiga sig emot gensägelse och inkast, ofta iflädda bespottelsens och hånets mest sårande form.

Den första frågan blifwer nu otwifwelaktigt denna: huruwida sjelfwa de skrifter, ur hwilka berättelsen om Jesu lefwerne och werksamhet närmast är hämtad — våra Evangelier alltså, kunna gälla såsom pålitliga och fullgiltiga wittnen, huruwida wi få antaga dem, för det första att werfeligen wara skrifna af Herrans lärjungar, hwilkas namn de bära, för det andra att förtjena trowärdighet såsom historiska berättelser. Det kunde synas rimligt, att det i synnerhet måtte wara denna sida, mot hwilken angreppen rigtades; ty hwar och en begriper, huru högst swårt, ja omöjligt det måste wara, att föra ett fullkomligt tillfredsställande bewis för författarskapet af skrifter, som ligga aderton århundraden tillbaka i tiden. Och lifwäl är det icke häruti, som skepticismen har sin egentliga rot och grund; ty en fördomsfri undersökning skall föra till det resultat, både att äktheten af våra Evan-

gelier är så wäl bestyrkt, som med få skrifter ifrån forntiden är fallet, och att den öfwerensstämmelse, som eger rum både emellan Evangelierna inbördes, när man icke otillbörligt uppehåller sig wid underordnade enskiltheter, och emellan dem och andra historiska källor, vittnar tillräckligt för deras trowärdighet och noggrannhet (mera härom har Förf. i 6:te föreläsningen). Men det är sjelfwa den egendomliga beskaffenheten af den evangeliska historien, hwarifrån hufwudwapnen hemtas till angrepp; det är det öfwer naturliga i de tilldragelser, hwilka utgöra Evangeliernas innehåll, som gifwer twiflen och invändningarne deras betydelse och styrka. Wid hwarje annan berättelse, heter det, om händelser, som skola hafwa tilldragit sig, är en måttstock och gifwen, hwarefter wi owilkorligt bedömma des trowärdighet: huruvida den nemligen stämmer öfwerens med all annan bekant och wetherlig, genom erfarenhet och estertanka pröfwad och befastad sanning. Och just den fasthet och consequens, hwarmed denna regel användes i alla påkommande fall, är det, som åtskiljer den högre och den lägre upplysningen och bildningen. Der är en tid i individets som i släktets lif, då det ännu kostar ringa möda att skaffa det obegripliga insteg såsom trosfats; men allt efter som Anden kommer till medwetande om sin rätt, om förhållandet hwarj des lagar stå till naturens lagar, bortstötter den det obegripliga såsom osant och uppdiktadt, och öfwerallt gäller det som oförnuftigt, att antaga den historiska sanningen af det, som erkännes vara oförenligt med erfarenhetens och tänkandets resultat, så länge som någon annan utwäg står öppen. Men nu är det ingen ringare fordran, den evangeliska historien gör till oss i sina berättelser — från Jesu födelse till hans himmelsfärd; och huru skulle wi då kunna låta denna fordran gälla, utan genom uppenbar inconsequens, genom förmyndande mot förnuftets lagar, som äro Gudomens lagar? Mycket mera måste den slutsatsen stå fast, att "det gudomliga icke kan hafwa tilldragit sig så som den evangeliska historien berättar, eller att det som så tilldragit sig icke kan hafwa varit gudomligt" (Strauß, Leben Jesu 1. s. 2). Det skall således vara till hedersräddning för christendomen, för att frälssa des gudomliga karakter i högre andelig betydelse, som en tydning måste försökas af de evangeliska berättelserna, hwarigenom det historiska kan lifsom bringas i flytande och berefter i dunstformigt tillstånd.

Man utgår alltså här från denna sats, såsom

högsta och uomkullstöttliga grundsats: att endast det förklarliga, det, hwartill den allmänna erfarenheten i naturen och menniskolifwet har sidostycken att framwisa, skall kunna gälla som sant och sannolikt. Och efter denna förutsättning skall utvecklingsarbetet kunna företagas på ett twåfaldigt sätt.

Den ena tydningmetoden går ut på att omsätta det öfwer naturliga i det naturligas form. Man medgifwer nemligen, att Jesu lefnadshistoria werfeligen innehåller en series af historiska facta, men wäl till märkandes icke sådana, som föregått så, som det berättas; ty det underbara och öfwer naturliga deri skall härröra endast och allenast från missförstånd. Och huru lätt och naturligt, heter det, låter icke ett sådant missförstånd af det werkligt historiska förklara sig? Ty wäl föregingo de berättade tilldragelserna inför lärjungarnes ögon, men dessa lärjungar woro män utan andelig utbildning, icke i stånd att uppfatta, samla och fasthålla de stora händelser, till hwilka de woro vittnen, efter deras sanna wäsende och sammanhang; såsom österlänningar och ännu mer såsom lärjungar af den store Mästaren, för hwilken wördnad och beundran uppfyllde deras själ, måste de vara benägna att se tecken och under i alla hans gerningar; och lika så litet kunna wi antaga, att de, till och med när de sågo det rätta, woro i stånd att göra reda för sina erfarenheter, att aflägga berättelse om det sedda och hörda med den fullständighet och noggrannhet, som är nödwändig för att betrygga det rätta förståndet af det skrifna ordet för senare läsare. Af dessa förutsättningar slutas nu, att Evangelisterna ofta hafwa missförstått, hwad de upplefwat, ofta äfwen genom en twetydig eller dunkel framställning hafwa gifwit anledning till att missförstå, hwad de sjelfwa hafwa förstått riktigt, men hwarom de icke hafwa wetat förklara sig med nödig tydlighet; och den historiska sanningen i Jesu lif skulle alltså förfelas, om man stannade wid enkel uttolkning af deras ord. Först och framför allt skall nu detta gälla om det öfwer naturliga. Hwar som helst en klar och naturlig förbindelse saknas emellan orsak och werkning, der skall det underbara antagas vara grundadt antingen i en oriktig uppfattning å de heliga författarnes sida eller i ett obegwänt sätt att uttrycka sig på, hwarigenom de så utseende af att säga, hwad det alldeles icke har varit deras affigt att säga. För att alltså i sådana fall komma på rätta spåret och utleta den historiska sanningen, gäller det, att gö-

ra sig den berättade händelsen rätt leswande och närvarande, att sätta sig in i de talande och handlande personernas ställe, och taga alla omständigheter rätt skarpt i ögonsigte, för att härigenom ledas till att berättiga och fylla, hwad som i berättelsen kan antingen fattas eller vara scest uttryckt, att skymta den halft beslöjade sanningen bakom den, och att efterhand draga täckelset så till sidan, att det verkliga factum träder fram i sin renhet, frigjort från den utsmykande och förherrligande inklädnaden. Detta naturliserande uttolkningsfätt af den heliga historien har några år tillbaka i tiden spelat en betydlig rol, och stor lärdom och skarpsinnighet har blifwit använd på det arbetet, att reducera den heliga historien till en simpel hwardagshistoria. Men texten träder här sjelf fram såsom anlagare, och inlägger protest emot en sådan behandling. Intet är wisfare, än att Apostolarnes woro genomträngda af den öfvertygelsen, att det war gudomliga krafter, som efter högre werkningsslagar uppenbarade sig i Herrans hela lif, och såsom följd häraf rör sig deras framställning alltigenom på det underbaras område. Enhwar inser dertfore, hwilket handgripligt wäld måste användas, huru orden måste skrufwas och tvingas, innan det skall kunna lyckas att rödja det öfwnaturliga ur wägen, och för hwilka godtyckligheter, hwilka lustiga hypoteser, konstlade sammansällningar och romanaktiga diktningar, i historiskt hänseende lika så osannolika som smaklösa i æsthetiskt hänseende, dörren är öppnad, när man will lägga an på att construera en såkallad naturlig historia af en text, hwars karakter swärjer uppenbart emot.

Detta hela bemödande är nu också att anse som föråldradt, och i synnerhet är det den moderna skolan, som ser ned derpå med obestriktigt förakt — icke dertfore att den skulle ogilla målet, hwartill det har sträfwat; ty i grundförutsättningen, att det underbara är förnuftstridigt, och ätt dertfore allt måste snarare försofas, äro att den historiska sanningen af det underbara skulle medgifwas, är den alldeles ense. Men hwad den från sin förment högre ståndpunkt finner ömfanswärdt, är att man öfwerhufwud sätter wärde på en yttre, historisk werklighet, och, för att rädda ett historiskt innehåll i Jesu lif, tager sin tillflykt till småaktiga undersökningar och jämmerligt hufwudbråk, i stället att hafwa mod till att swinga sig upp i den rena tänkningsssfer, der man blott leswer i ideer och af ideer såsom det enda fanna och det ena nödwän-

diga. Härmed hafwa wi betecknat karakteren af den såkallade speculativa behandlingen af den evangeliska historien. Denna är i öfrigt, när man ser på tendensen i allmänhet, ingalunda ny. Medan i kristenhetens första århundraden måste kyrkan wärja sig emot lärare, som wisserligen drefwos af åtra efter en djupare insigt i gudomliga ting, men mente, att ingen tillfredsställelse af denna åtra war att wänta annorlunda än genom att höja sig utöfwer begränsningen af alla sinnliga former; de mente sig förherrliga Christus genom att förklara det menckliga och jordiska hos honom för ett blott sten och bländwerk, de mente sig förherrliga Skriften genom att åta des bokstaf ringa, förkasta den mening, som är raktfram gifwen i orden och deras sammanhang, och sätta en annan konstigt sjelfdanad mening i des ställe, de mente sig förherrliga den evangeliska historien genom att framställa det historiska som något likgiltigt, som en blott inklädnad för en eller annan andelig sanning, hwilken betraktades som berättelsens egentliga wäsende och kärna. Detta parti — de kallade sig **Gnostiker**, af det grekiska ordet Gnosis (insigt) — stod sjelf utanför den kristna kyrkan; men den inbillade wisdomen, att den kristliga andan och sanningen skulle gripas genom en lösrykning från des bokstaf och form, fann ingång hos många af kyrkans utmärkta lärare. I Alexandria, som i de närmaste sekelna före Christus hade blifwit hufwudsatet för den grekiska wisdomen, uppblomstrade äfwen en skola för kristlig wetenskap, som blef den skönaste ljuspunkten i den kristna forntiden, men icke blef fri från den gnostiska ensidigheten, att betrakta hwarje yttre form — materia, kropp, bokstaf, historia — såsom fiendtlig motsats till Anden och Andens lif. Efter denna åsigt skulle då äfwen den heliga Skrift först blifwa till ett leswande och leswandegörande ord genom ett fritt och obundet allegoriserande, som obetyrdradt om den historiska meningen, förbehöll sig rättighet att lägga speculationens resultat i Skriften; och för en lika så godtycklig behandling måste det historiska i kristendomen, de historiska facta i Jesu lesnad wara utsatte.

Men denna upplösning och denna förflygtigande behandling af det historiska i kristendomen, sjelf tillförene flygtig och lös, har först i den nyaste tiden framträd i förbund med ett speculativt system, och är med oförtäckt consequens framställt i det bekanta werket af Strauß om Jesu leswerne, och sedermera af flera efterföljare i samma spår. Det skall nemligen

med den evangeliska historien förhålla sig på samma sätt som med de poetiska sägner, som förlora sig i den aflägsnaste forntid. När forntidens menniskor framställde de ofynliga krafter, som ligga till grund för allt lif och allt verkande i naturens och i andans rike, såsom handlande personer, Gudar och Gudinnor med olika karakter och olika makt: då få wi icke tänka öf detta som en diktform, konstnäsligt beräknad och planlagd. Det war en naturdrift, som förmådde dem att forma innehållet af sina tankar till en historia; ty de kunde icke på annat sätt blifwa herrar öfwer det rika ämnet, icke tydliggöra sig det egendomliga i de särstilla krafterna, utan genom att låta dem träda fram som historiska gestalter, ej heller det egna förhållandet emellan dem, utan genom att ställa dem tillsammans än i wänskap än i fiendskap, än förenade, än åtskilda. Detta är *myther*: kroppsliga inklädnader af Andens tankar, de der framträd på sådant sätt i följd af en andelig naturlag, som upprepar sig öfwerallt i menniskoflägtets barndomsålder; det inre lifwet kunde icke blifwa föremål för medvetandet, utan genom att träda ut och forma sig åskådligt som ett yttre lif; ideen kunde icke fattas i sitt djup och sitt omfång, utan genom att evolwera sig i en räkka af historiska momenter, som lågo utanför hwarandra i tid och rum. En sådan historiediktning skall naturligtwis i en senare tid af dem, som besinna sig på samma culturgrad, icke kunna betraktas annorlunda än som verklig historia; de högre stående deremot skola deri igenkänna en form för den religiösa ideen, som wisserligen har sin samning, men en helt annan än den historiska verkligheten. Och på samma sätt skall då äfwen Jesu lif, medan det för det christna folket gäller som det verkliga lifwet af en verklig historisk personlighet, hafwa en helt annan betydelse för den tänkande christne: det skall för honom wara hwarfen mer eller mindre än en innehållsrik symbolisk beteckning af menflighetens lifsutveckling. Ty den sanna Gudamenniskan, som på en gång är Andens och naturens barn, är just menniskan — icke som det eller det enskilda individet, utan tänkt i fullkomlig renhet och allmänhet såsom menniska; den sanne undergöraren är återigen menniskan, som allt fullständigare tillkämpar sig herradömet öfwer naturen. Och menniskan, i denna betydelse af ordet, är widare syndfri; ty all syndens smitta låder blott wid de enskilda individerna; flägtets utvecklingsgång är ren och fast som solens wäg öfwer firmamentet. Och berättelsen slutligen om

död, uppståndelse, himmelsfärd, har just sin skönaste och sannaste betydelse, när den öfwerflyttas på menniskoflägtet: det nemligen i den mensklige Anden, som tillhör den jordiska, nationala och personliga begränsningen, måste efterhand bortdö och gå under, på det att Anden sålunda må kunna uppstå till sitt rätta lif, sin enhet med den oändlige Anden (Strauß, *Leben Jesu* 2, s. 740).

Detta är den nyckel, som tillhjudes och anbefalles, ja påtrugas såsom enda medlet att fatta den heliga historien så som det anstår tänkande christna. Och likwäl — i så wäldsam fart jagas den mensklige Anden från det ena steget till det andra, när den först har kommit till den punkt, der den will wara sig sjelf ett och allt — äfwen på denna ståndpunkt ser man redan tillbaka såsom på en öfwerwunnen och otillfredsställande. Ty i det Straußiska werket låter ännu en wis pietetskarakter sig icke mistänna: ett undseende för att kränka den christliga helgedomen i deß aldras helgaste, ett erkännande af det religiösa behofwet, och ett sträfwanne efter att tillfredsställa det, genom att rädda ett wisst christeligt innehåll. Men just detta är det som af den radicala sidan af den speculativa skolan i de starkaste uttryck förbehålles denne författare såsom en lemning af andelig tråldom, såsom en wetskaplig halfhet, ett mäklande mellan motsatta principer; och sig sjelfwe förbehålla de derföre äran af ett fullkomligt consequent genomförande af kritiken, som har lösryckt sig från hwarje religiös begränsning och icke drager i betänkande att ställa den evangeliska historien rent af i dikternas och fablernas rad. (Hufwudorganet för denna antichristliga speculation war en tidskrift: "Hallische (sedermera Deutsche) Jahrbücher," hvars utgifwande omsider förbjöds i Tyskland. Såsom fortsättning har emedlertid sedermera utkommit en samling afhandlingar i samma anda och af samma författare: "Anekdoten zur neuesten deutschen Philosophie und Publicistik," 1843. De wigtigaste medarbetare i denna rigtning äro: B. Bauer, Feuerbach, Frauenstedt, Nauwerck, Ruge o. fl.).

Förwisso är det ett allwarligt — det kunde wäl och synas, ett oroande — tidens tecken, då wi se män, hwilka wi hwarfen kunna nefa rik andelig begåfning eller, i andra rigtningar, en högre lifsåskådning, icke allenast winnas för en sådan betraktelse af christendomen, utan äfwen widkänna sig det som lifsuppgift, att uttränga den historiske Christus från den plats, han intager i den christna werlden. I en icke ringa

mån kan emedlertid detta phenomen finna sin förklaring i den föregående tillvaron af det motsatta extremet — en ängslig hyperorthoxi och andelös bokstafstjenst. — Men det ena extremet kan förklara det andra, det rättfärdigar det icke. Det är wisserligen en ytterlighet, som förer till förderf, när den heliga historien utplockas till ett torrt skelett, der Andan är bortwifen, som ensam lefwandegör historiens kropp; och blott alltför ofta har det historiska i christendomen sålunda blifwit behandladt som ett dödt och liflöst material, som icke behåller sann och lefwande betydelse för religionen. Men det historiska blifwer äfwen dödt och liflöst, när det ihjälslås som historia, och detta är icke mindre en förderfslig ytterlighet, att wilja nedbryta den lekamen, i hwilken Anden har tagit sin boning, såsom i ett ädelt, upplystande tempel. Det lufttomma rummet är lika så litet passande för den menliga lungan som en atmosfer, uppsyld med orena dunster; ty menniskan, äfwen på andlighetens högsta punkt, är jordinbyggare, hos hwilken sinnelif och andelutvecklas såsom enhet, är en del af menniskoflägtets stora hela, och förbindelse med detta hela är nödwändig till all sann och sund utveckling. Det är derföre blott en oerhörd illusion, en högmodig själförgätenhet, när menniskan kan inbilla sig att på sådant sätt hafwa nog i sig själf och sitt tankelif, att hon skulle kunna undwara yttre uppenbarelse och stadfästelse af sanningen, som hon bär i sitt inre, när det kan förbises, huru christendomen just derigenom har blifwit full tillfredsställelse af menniskans andeliga behof, att det gudomliga idé icke längre står blott som föremål för tanken, men att det har inträdt i historien som verklig, lefwande gestalt, inwerkande på menniskans wäsen med hela sin werksamhet såsom det historiska, förkroppsligade idealet.

(Fortsättes.)

Notiser:

Danska tidningen *Corsaren* innehåller följande skämt i anledning af det alltjemt pågående kriget i Schleswig emellan Tyskan och Danskan:

Grammatische Deutscheit.

(Digt af Fr. Rückert; helliges Schleswigholsteinerne.)

Neulich deutschen auf deutsch vier deutsche Deutschlinge deutschend,

Sich überdeutschend am Deutsch, welcher der Deutsche sey.

Vier deutschnamig benannt: Deutsch, Deutscherig, Deutscherling, Deutschdick;

Selbst so hatten zu deutsch sie sich die Namen gedeutscht.

Jetzt weitdeutschten sie, deutschend in grammaticalischer Deutschheit,

Deutscheren Comparativ, deutschesten Superlativ.

"Ich bin deutscher als deutsch." — "Ich bin deutscherer." — "Deutscherer bin ich."

"Ich bin der Deutscheeste, oder der Deutscheere."

Drauf durch Comparativ und Superlativ fortdeutschend,

Deutschen sie auf bis zum — Deutscheereesteeste;

Bis sie vor comparativisch-und superlativischer Deutschung

Den Positiv von Deutsch hatten vergessen zuletzt.

Sedan början af innewarande månad är "Kunstudstillingen" på Charlottenborg i Köpenhamn öppen för publiken. Den består af bortemot 400 n:r, af hwilka några och 60 tillhöra bildhuggarekonsten och omkring 40 äro af utländska mästare. Särdeles är den rik på sköna landskapsmålningar och äfwen försedd med flera goda porträtter, men swagare utrustad med historiez och genremålningar.

Den 22 dennes uppfördes på teatern i Köpenhamn ett nytt nationelt lustspel af Th. Overkou kalladt "Par," som wann utomordentligt bifall. Både innehållet och utförandet lofordas äfwen mycket i tidningarne.

En ytterligare uppenbarelse af entusiasmen i Tyskland för Jenny Lind är en annons, som förefinnes i en af de med dagens post ankomna Hamburger-tidningarne, om en i musikhandeln utkommen novitet benämnd: Jenny Linds Lieblings-Polka, für Pianoforte componirt von A. Wallerstein.

Rättelse:

Det i föregående n:r af denna tidning omnämnda pris för en *Vocabulaire des principales locutions de Molière* är utfatt af Franska Akademien och ej af den uppgifna societeten. Mistaget förwällades af någon oreba i uppfällningen hos "Deutsche Vierteljahrschrift," hwarur wi hemtade notisen. Det är Cousin, som i sin upplaga af "Des Pensées de Pascal" gifwit idén till detta slag af literära arbeten, hwilket sedan blifwit behandladt i ett par andra arbeten öfwer franska klassiker (t. ex. *Dictionnaire de la Langue de Racine* par Aimé-Martin) och hwilket nu Franska Akademien söker uppmuntra.

N:r 16 af denna Tidning, utgifwed Lördagen d. 3 Maj.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

